

kommentátor más-más bűntípológia szerint osztályozza a hetedik kör szenvedőit a jegyzetekben és az Értelmezésben.

A fenti tévedések, hiányosságok helyenként talán kicsinyesnek tűnő felsorolását egy szempontból tartottam fontosnak: még két kötet hátra van a teljes kommentárból, amelyekkel együtt az ismertett kiadvány a magyar dantisztika alapműve lesz hosszú ideig, legalább a 800 éves Dante születési vagy halálzási évfordulóig. A Pokol-kommentár színvonala alapján jól használható műre számíthatunk, amelynek további részeiben talán sikerül egy-két jelzett buktatót elkerülni. A több kommentátor által alkotott mű koherenciája végett szükséges lenne a szigorúbb főszerkesztői beavatkozás, amelynek nem is annyira a tartalmi, mint a formai szempontokra kellene fókuszálnia, hogy ez a kiváló tudományos munka kézikönyvként is felhasználóbarát, kifogástalan legyen. Az ábrák sorában hasznos lenne egy Itália térkép a valós dantei geográfia feltüntetésével, illetve egy kísérletet megérne a tágabb dantei világ ábrázolása is, akár egy fordított, déli tájolású térképpel a Földközi-tenger környékéről. Egyes kommentátoroknál előkerül az énekek „strukturális” vagy „Firenze-ének” jellegének megnevezése, az efféle osztályozások összefoglaló táblázatban feltüntetése az énekek összehasonlításához hasznos támpontot nyújthatna.

Mindezzel együtt, ahogy már utaltam rá, színvonalas kommentárral gazdagodott a magyar dantisztika, amely a *Commedia* sokrétűségéhez illő sokoldalúsággal közelíti meg a tárgyát, így bizakodva várhatjuk a Purgatórium és a Paradicsom tudományos kommentárjait is.

SZOVÁK MÁRTON

Companion to Central and Eastern European Humanism, Volume 2, The Czech Lands, Part 1, A–L, edited by Lucie Storchová, Berlin – Boston, de Gruyter, 2020. 782 p.

Egy impozáns angol nyelvű kézikönyv első fele készült el a cseh humanistákról, amely egy fontos nemzetközi vállalkozás és kutatási program része. A Kiss Farkas Gábor által szerkesztett sorozat elméletileg a magyar humanistákkal indul, de a vonatkozó (számozás szerint első) kötet megjelenését csak 2022-re várja a kiadó. Így került időben előre a cseh szerzőket tárgyaló könyv, amely ábécérendben veszi végig a humanistákat A-tól L-ig. Lucie Storchová szerkesztői bevezetője és a rövidítések jegyzéke után alapos korszaktanulmányokat olvashatunk: Petr Voit „Humanism in the Czech Lands in the First Half of the 16th Century”, Lucie Storchová „Humanist Literature in the Czech Lands (from the 1550s until the Late 1580s)”, Jan Malura – Marta Vaculínová „The Literature of Late Humanism (from the 1590s until the Early 1620s)”. Ezt követik a szócikkek egységes formátumban: életrajz – művek – kiadások – irodalom. A kötetet végül egy összesített, de válogatott bibliográfia zárja, valamint a személynevek és a földrajzi nevek mutatója.

Nagy szükség van az ilyen típusú összefoglaló munkákra; azt is mondhatom, hogy ez a kedvenc műfajom: összeszedni mindent, amit a korabeli humanista képzettségű értelmiségről tudunk. Kelet-Közép-Európa ilyen szempontból kevésbé átlátható terület a csak világnyelveken olvasók számára, ezért ennek a sorozatnak fontos feladata, hogy megismertesse a világgal az itteni szerzőket. Az egyes szócikkek szerzői és a szerkesztő hatalmas munkát végeztek, olyan kézikönyvet tettek le az asztalra, amely a jövő kutatói számára kikerülhetetlen lesz.

Magyar szempontból is izgalmas olvasmányt tarthatunk a kezünkben, ugyanis a Magyar Királyság és a Cseh Királyság között szoros dinasztikus kapcsolatok szövődtek már a Jagellók idején, és később a Habsburg Birodalomban. Ez kihatott a kulturális életre is, a tanult értelmiségiek (cseh, német vagy felföldi szláv anyanyelvűek) szabadon mozogtak a két ország között. Elég belelapozni a könyvbe, hogy lássuk a példákat, felsorolom a legfontosabbakat. Laurentius Benedictus Nudozerius (1555–1615) a Privigye melletti Nedozsér (magyarosítva: Nadasér) községben született, majd

Csehországba került, és a prágai egyetem professzoraként halt meg. Legfontosabb munkája egy cseh nyelvvtan, amelyben a felföldi szláv (későbbi nyugat-szláv) nyelvjárás nyelvi sajátosságait is részletezi. Elias Berger/Berger Illés (1562–1644) a Magyar Királyság területén élt (nem is értem, hogyan került bele egy cseh kötetbe), történeti munkáiról sokat írt az újabb magyar szakirodalom. Balthasar Exner (1576–1624) sziléziai német volt, a késő humanista értelmiség ismert tagja, de Csehországban és Felső-Magyarországon is sokat tartózkodott. Filiczki János (1580 k.–1622) két-nyelvű felföldi családból származó neolatin költő cseh főnemes ifjak nevelőjeként járta Európát, majd sárospataki tanárként vitte el egy pestisjárvány. A selmecbányai Petrus Fradelius (1580–1621) később szintén a prágai egyetem tanára lett. Jacobus Jacobaeus (1591 k.–1645) Csehországban született, de a vesztes fehérhegyi csata után a Magyar Királyság területére menekült, s végül Eperjesen halt meg; a cseh hazafiság az ő műveiben egy felföldi szláv (proto-szláv) nemzeti érzéssé alakult. Joannes Jessenius (1566–1621) magyarországi eredetű nemesi családban született Boroszlóban, később wittenbergi és prágai orvosprofesszor, akit Habsburg-ellenes politikai tevékenysége miatt kivégeztek. A kolozsvári születésű Jordán Tamás (1540–1586) Morvaországban lett „Lan-desarzt”, ma azt mondanánk: országos tisztifőorvos. Végül Pavel Kyrmezer (†1589), aki ismét csak selmecbányai származású, de végül Morvaországban lett protestáns lelkész, a cseh testvérek híve.

Nagy kérdés, hogy a felsorolt személyiségek szerepelnek-e majd a magyar kötetben, Berger és Filiczki esetében ez mindenképpen indokolt lenne. Azért is merülhet fel ez problémaként, mert akármilyen nagy munkát is végeztek a szerzők, kézikönyvüket a magyar szakirodalom mélyebb ismerete nélkül írták meg. Még egy magyar lektor sem látta a kötetet: így lett példának okáért a rövidítésjegyzékben „Zsabó” Károly az RMK szerzője, s a névmutatóban „Senci” Molnár Albert, mint helyes névalak. A szócikket olvasgatva az is feltűnő, hogy természetesen hivatkoznak az RMNy-re, de a rövidítés feloldását hiába keressük a megfelelő helyen. A következő kötetben – mivel a sorozatszerkesztő magyar – érdemes lesz időben végignézni a szöveget, hogy az ilyen apró, de bosszantó hibák ne ismétlődjenek meg. A szemléleti kérdéseket is tisztázni és egységesíteni kellene: az egyik szerző Szlovákiáról beszél a 16. században, míg a másik (helyesen) legfeljebb a mai Szlovákia területét említi.

Míndez nem von le a monumentális, több mint hétszáz oldalas adattár értékéből. A vaskos kötet kitüntetett helyet kaphat zsúfolt könyvespolcunkon, s izgatottan várjuk a második kötetet, valamint a sorozat többi darabját

SZABÓ ANDRÁS